

Het grafmonument van Jan de Witte, bisschop van Cuba, naar een tekening van 1687

IN DE KERK VAN DE PREDIKHEREN (DOMINICANEN) te Brugge was vroeger een groot wandgraf voor Joannes de Witte, bisschop van Cuba. Hij overleed op 15 augustus 1540¹. Zijn grafmonument werd opgericht in 1543. Jan de Witte (1475-1540) was de zoon van een Brugse handelaar die handel dreef met Spanje. Hij werd dominicaan na zijn noviciaat in Valladolid. Sinds 1506 resideerde hij aan het Hof als leermeester Spaans-Nederlands voor de kinderen van Filips de Schone (de vader van de latere keizer Karel en de prinsessen Eleonora (later gehuwd met de Franse koning François I), Isabella (gehuwd met koning Christiaan II van Denemarken) en Maria (koningin van Hongarije, landvoogdes der Nederlanden)). In 1517 werd hij de eerste bisschop in functie van Santiago de Cuba en hij resideerde in Cuba van 1517 tot 1522 en 1528-1530. Hij verzaakte in 1530 aan zijn bisschopszetel en keerde terug naar Brugge en nam zijn intrek in een statig paleis op de Garenmarkt, dat naar zijn vorige functie, het Hof van Cuba werd genoemd². In zijn testament beval hij de oprichting van dit grafmonument³.

-
- 1 Zijn grafschrift vermeldt als overlijdensdag en -maand OBIIT XVIII KI SEPTEMB. ("KI" moet allicht "KL" zijn). 18 Kalendas Septembris in de Romeinse dagtelling is 15 augustus in onze kalender.
 - 2 Over hem, zie vooral: N.N., 'De Brugsche bisschoppen', in: *Rond den Heerd*, 3, nr. 43 (19 september 1868), p. 340-341 en 44 (26 september 1868), p. 347-348. Afbeelding van het Hof van Cuba: BRUGGE, Openbare Bibliotheek, ms. 728, gereproduceerd in: J. DUMOLYN en A. BROWN (red.), *Brugge, een middeleeuwse metropool, 850-1550*, Gorredijk, 2018, p. 380-381.
 - 3 V. VERMEERSCH, *Grafmonumenten te Brugge voor 1578*, 3 vols., Brugge, 1976, vol. III, p. 593. Zie ook N. GEIRNAERT, 'Nog een opmerkelijke aanwinst van 2014: het testament van bisschop Jan de Witte 1540', in: *Archiefleven*, 22 (2015) 2, p. 7. Voor zijn uitvaart liet de Witte een obsequiale aanmaken met een tekst van Nicolaus de Bureau: E. HAUWAERTS, 'Aankoop Obsequiale manuscript Jan de Witte door Openbare Bibliotheek en Musea Brugge', in: *Musea Brugge Magazine*, 42 (2022) 2, p. 15-19.

De kerk van het predikherenklooster, op een restant van het portaal na, verdween aan het eind van de 18de eeuw. Van de Wittes wandgraf zijn, volgens het repertorium van Valentin Vermeersch, twee tekeningen bekend⁴: een uit 1787 in het gekende handschrift de Molo in de Openbare Bibliotheek Brugge en één in het handschrift Koninklijke Bibliotheek Brussel, II 3623 (van Tieghem-Gailliard, 19de eeuw⁵).

Zijn grafschrift werd al vroeger opgetekend, zeker al in 1719⁶. Daar lezen we:

DEO OPT.(IMO) MAX.(IMOQUE) / REVERENDO PATRI D. D(OMI)NO. JOANNI DE WITTE / PRIMO AD CUBAM ORDINATO EPISCOPO, AC / SERENISS.(IMAE) REGINAE FRANCIAE LEONORAE ARCHIELEMOINARIO EIUSQ.(UE) CONFESSIONIS / AUDITORI, QUI POSTERITATI IN EXEMPLUM, / PUBLICAS IN HAC URBE PRAELECTIONES / STUDIOSORUM GRA.(TIA) LIBERALITER INSTITUIT, / PIETATIS ET RELIGIONIS ERGO HOC / MONUMENTEM POSITU(M) EST XVIII KI. SEPTEMB. ANNO D(OMI)NI. M.D.XL.

[Aan God de allerbeste, allerhoogste. Uit vroomheid en godsvrucht is dit praalgraf opgericht ter gedachtenis van de eerwaarde vader en heer, mijnheer Johannes de Witte, die eerst bisschop benoemd werd van Cuba, [daarna] het ambt vervulde van aartsaalmoezenier en biechtvader van de doorluchtige koningin van Frankrijk, Eleonora, en die tot voorbeeld voor het nakomelingschap, milddadig in deze stad openbare lessen heeft gesticht ten voordele van de studenten.)]

De twee gekende tekeningen van het wandgraf, beide afgedrukt in Vermeersch's werk, wijken nogal van elkaar af. Vermeersch vermoedt dat

4 V. VERMEERSCH, *Grafmonumenten te Brugge*, vol. III, p. 592-595, nr. 538, platen 295 en 296.

5 V. VERMEERSCH, *Grafmonumenten te Brugge*, vol. I, p. 34-35.

6 B. DE JONGHE, *Belgium dominicanum sive Historia provinciae Germaniae inferioris sacri ordinis ff. praedicatorum, ex antiquis manuscriptis, probatis authoribus, litteris originalibus numquam impressis, ...* Brussel, 1719, p. 189 (V. VERMEERSCH, *Grafmonumenten te Brugge* vermeldt in vol. I, p. 45 en vol. III, p. 595 voor dit boek verkeerdelijk een jaar van uitgave van 1791).

de voorstelling in het hs. de Molo veel betrouwbaarder is. Zijn vermoeden is terecht. Er bestaat immers nog een 100 jaar oudere voorstelling van⁷.

Deze vinden we in een document dat een don Francisco Massue uit San Lúcar de Barrameda (Zuid-Spanje) in 1687 liet samenstellen. Dit uitgebreid document in het Spaans, een 'bewijs van adel, telt 73 bladzijden op groot formaat (23,5 x 36 cm). In dit document werd door middel van akten van bekendheid opgemaakt uit getuigenverklaringen, transcripties van geregistreerde akten, tekeningen van grafstenen of een memorietafel, alles met betrekking tot Francisco Massue's voorouders in Brugge, de degelijkheid van zijn familie bewezen⁸. Hij was een migrant in Spanje van de tweede generatie. Francisco's vader Lorenço (Laurentius) was nog geboren in Brugge⁹, maar was geëmigreerd naar San Lúcar en daar gehuwd. Lorenço's grootmoeder paterneel was Anna de Witte († 4 januari 1579). Zij wordt in het document vermeld met hetzelfde wapenschild (*in sabel, een keper van goud vergezeld van drie eieren van zilver*) als dit van bisschop Jan de Witte¹⁰.

In het document vinden we op blz. 52 een mooie ingekleurde tekening van het wandgraf van bisschop de Witte. De basis van het wandgraf is in zwart marmer, het monument zelf van witte steen, die op talrijke plaatsen verguld werd: de voeten en de kapitelen van de zuilen, de krulvormige versierselen in de hoeken en daarboven, de horizontale (boven)randen

7 KBR, handschriften, Fonds Goethals, nr. 1371, p. 52.

8 Over dit document zelf, zie onze bijdrage P. DONCHE, 'Het 'bewijs van adel' van don Francisco Massue y Blanco uit San Lúcar de Barrameda (1687)', in: *Heraldicum Disputationes: kwartaalblad voor heraldiek*, 26 (2021), p. 117-127.

9 Gedoopt in de Brugse St.-Gilliskerk op 29 december 1609, zie R. VAN BELLE, 'Het bewijs van adel van Félix Bartolomé van Postel: een onvermoede (kunst)historische bron voor het 17de-eeuwse Brugge', in: *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge*, 144 (2007), p. 49-85, i.h.b. p. 71-72.

10 In de genealogie de Witte in J.J. GAILLIARD, *Bruges et le Franc*, dl. 5, Brugge, 1862, p. 66-77 vinden we evenwel geen Anna de Witte vermeld, noch de naam Massue. Zo ook in de handgeschreven genealogie de Witte in de verzameling Joannes Idesbaldus Masin (BRUGGE, Rijksarchief, *Fonds de Thibault de Boesinghe*, nr. 424 A/C, genealogie 229 (zelfde wapen) en 542 (andere familie, ander wapen)).

van uitkragende stenen evenals de randen van de kledij in het ligbeeld. De achtergrond van de koperen plaat met het grafschrift is helemaal verguld. Het familiewapen toont geen andere kleuren, want het heeft aan dezelfde drie kleuren (zwart, wit en goud) genoeg.

Deze voorstelling is niet alleen 100 jaar ouder dan die in het handschrift de Molo, zij lijkt ons ook vollediger (de vele kleinere krulversierselen ontbreken bv. in de tekening van de Molo, de grote krulversiering in het midden van de basis verschilt ook van de voorstelling in het hs. de Molo).

In het document van 1687 lijken vele andere voorstellingen van grafstenen zeer naar de werkelijkheid nagetekend te zijn. Zo is op blz. 56 zelfs een grote barst in de grafsteen van Jan Massue († 1570) en Anna de Witte († 1579, dochter van Joos) nagetekend. Ook de heraldische tekeningen zijn uitermate verzorgd getekend. Wellicht is de tekening van zijn wandgraf dan ook een zeer accurate voorstelling van hoe het er in de 17de eeuw uit zag.